JOAN GUITART RIVERA

Diaris de guerra: notes del Santuari de Queralt de 1929 a 1939

Mossèn Joan Guitart Rivera, Pujol de Planès 1874, Navès 1952. El 1929 va ser destinat de capellà al Santuari de Queralt, i el 1939, de rector a Navès, on, el mes d'agost d'aquest mateix any va escriure els fets ocorreguts a Queralt durant els anys que va ser-ne capellà custodi. Aquí només transcrivim els apartats que fan referència a la Guerra Civil de 1936-39. Abans d'entrar a parlar d'aquesta trista guerra, el mossèn deixa constància de les obres que s'han fet al santuari, dels devots i els visitants, dels estiuejants, del despatx i de la botiga de records. I continua:

Les eleccions de 1936

"Tothom sap que des d'aquestes eleccions, celebrades el febrer, l'atmosfera política i social s'anava carregant d'una tal manera que arreu no es respirava res més que aire de tempesta. Era tan general i tanta la desorientació, que ningú no sabia precisar cap detall del temporal amenaçador.

Alçament nacional per la religió i la pàtria

Assassinat a Madrid, el 13 de juliol, amb la complicitat del govern, l'il·lustre líder de les dretes, D. Calvo Sotelo, el dia 18 s'alcen les forces del Marroc, i el 19 les de la Península, dirigides pel Generalíssim Franco.

Els rojos marxistes dominen, però, gran part del país Basc, tot Astúries, Madrid, Castella, bona part d'Andalusia, tot València i Catalunya. En aquest començament de guerra, a Queralt s'hi trobaven fent-hi sojorn una trentena d'estiuejants.

Un capvespre al santuari

El dia 21 de juliol, que s'esqueia en dimarts, a les 8 del matí, es presentaren uns quants marxistes de Berga amb un mosso d'esquadra i un carrabiner, per tancar l'església. Feia dues hores que havia retirat el Santíssim.

Quins dies tan tristos se'ns esperaven!

Fumerades a Berga, la Valldan, Avià, la Guàrdia, la Portella, la Quar....; eren les imatges dels sants, que mans sacrílegues cremaven davant la porta de les esglésies, quan no, a dins.

Una il·lusió

El telèfon de Berga ja estava intervingut i no podia complir el compromís contret dies abans; tot i això, m'arribaven notícies confidencials assegurant-me que en les reunions del Comitè de Berga no es parlava de Queralt. Això feia que no s'esvaís del tot una il·lusió meva fundada en aquests fets històrics d'una evidència indiscutible:

1r- Feia poc més de cent anys (1825) que a una ordre de cremar Queralt, el poble de Berga hi respongué pujant al santuari, i, desmuntant aquell retaule monumental (els senyals inequívocs hi quedaren per sempre), per salvar-lo de l'incendi que no va verificar-se.

2n- Només havien passat quatre anys. Estàvem en plena República, quan, en declarar-se l'incendi sota la cova de la Mare de Déu, tocàrem les campanes i telefonàrem a Berga, i al cap de poc a Queralt hi havia les autoritats i uns quants centenars d'homes treballant de ferm per salvar el santuari.

3r- Durant els vuit anys en què havia acompanyat devots i visitants al cambril, jo havia vist com resaven a la Verge gent de totes les ideologies, i entre els qui ocupaven càrrecs públics de Berga.

4t- El santuari representava una veritable font d'ingressos per a la ciutat.

Precaucions

Calia, però, ésser previsor. Tothom presagiava un terrible aiguat. El que ens venia a sobre no era cap aiguat, sinó un diluvi de maldat mai no sospitat.

En un amagatall hi havia la Sta. Imatge, amb la corona de la coronació canònica. També eren desades les altres coses de valor; algunes, però, per càlcul, continuaven en els seus llocs.

El soli del cambril l'ocupava una imatge que no era l'autèntica.

Al qui li sembli que fórem poc previsors, gosaria dir-li que ho férem com les parròquies en general, com les Cúries eclesiàstiques i els altres santuaris. Començava un diluvi de maldat, i en un diluvi res no queda eixut, només el que Déu vol.

Notícia fatal

Així les coses, a la vetllada del dia 22, arribà a Berga la confidència que l'endemà serien cremades les imatges de l'església. I al cap de poques hores, tot just començava a clarejar el dia, d'un turisme que pujava de Berga, al revolt de l'Alou, en sortiren tres homes amb arma llarga, els quals s'estengueren per la muntanya i prengueren posicions a l'entorn del santuari. Poca estona havia passat i ja arribava un autocar a la parada dels autos. En sortiren uns vint-i-cinc homes; ardits, arribaren al santuari, rebentaren la porta de l'església, pujaren escala amunt del cambril per donar el primer cop a la santa imatge. La valentia ja s'és feta; la imatge va caure feta a trossos sobre la mesa i el presbiteri, mentre un deixava anar:

- *No se'n parlarà més de la Mare de Déu de Queralt. Ara, a fer més feina, mentre a la fonda del santuari ens preparen la fartanera...*

El terratrèmol va durar quatre hores, i s'oïa perfectament des dels cingles de l'envista del santuari, els més llunyans de la part de ponent, on vaig passar aquell dia tan trist resant parts de rosari.

A les deu hores, primera glopada de fum, cel amunt; després, repetides glopades, no cel amunt, sinó totes cap a Berga..., i pel camí de la drecera. Jo m'adonava perfectament del sentit missatge que la Mare enviava als seus estimats fills de Berga.

Quan, a entrada de fosc, el senyal convingut em donà entendre que podia retornar al santuari, la bandera comunista llambregava sobre l'edifici de la cova i el Castell Berguedà. En arribar a la plaça de l'església, el meu esperit amb prou feines pogué superar-se a la vista d'aquell munt de cendra que era la resta de tantes imatges, algunes, sant Joaquim, santa Anna i sant Josep, gegantes de quinze pams d'alçada; i la im-

pressió fou més aclaparant, encara, en copsar que alguns dels sacrílegs iconoclastes no eren pas de lluny i sabien massa de les coses de Queralt.

La nit sense estels

L'amagatall on estava desada la imatge venerada, amb la seva corona valuosa, era encara un secret, quan varen donar-me la notícia extremadament alarmant que, en les reunions del Comitè de Berga, uns proposaven de volar el santuari amb dinamita, mentre altres preferien encendre'l, per tal d'oferir, en una d'aquelles vetllades d'estiu, un bell i simpàtic espectacle als germans de la comarca i terres llunyanes.

El pànic era general. Molts berguedans s'havien refugiat en pobles i masies.

A causa del rigorós control de les Milícies Populars era tan difícil de treure res del santuari clandestinament, que per traslladar a Berga les làmines de pertinença de l'església, les senyores Magdalena Obac, viuda d'Aspachs i la seva filla, Teresa Aspachs, esposa de Benet Cuberas, hagueren de guardar-les sota la roba interior. (aquí hi manca una pàgina, que segurament el mateix mossèn o el qui el substituí a Queralt la va retallar, potser per no comprometre segons quines persones). I continua: .... Amb velocitat vertiginosa amb què passaven els esdeveniments, la meva presència podia ésser perjudicial als interessos del santuari, a més del perill en què es trobava la meva persona. Vaig decidir d'absentar-me de Queralt la propera nit.

I després d'ensenyar l'amagatall de la imatge als dos homes de la fonda del santuari, Benet Cuberes i Joan Josa, ambdós de tota confiança, a mitja nit, sol, a la *deudóna*, vaig sortir d'aquella casa estimada, que durant vuit anys havia absorbit totes les meves activitats.

Als jaços dels guillots

Esvaïda l'esperança de passar la frontera francesa o andorrana, i, temoroses les famílies de l'alta muntanya per l'amenaça de mort als qui ocultessin un sacerdot, deu balmes solitàries, amb canvis successius i forçosos, foren el meu únic aixopluc durant tres mesos.

El miracle de la resistència física i moral per suportar tantes penes el feren les moltes parts del sant rosari que hi resàvem tots els dies amb el company de penes, també sacerdot, que la dolça providència va deparar-me.

Creu a la carretera de l'Espunyola on va ser assassinat Mn Barniol el 19 d'agost de 1936. ARXIU ARB

Una de les poques notícies que ens donava la caritativa persona que cuidava que no ens moríssim de gana fou que la imatge de Queralt era a l'Ajuntament de Berga. Més tard vaig cerciorar-me que fou exigida al president de la junta del santuari, i que, en l'entrega (segurament per raons de càlcul) s'hi havia fet intervenir la persona que em prestava servei fins al començament de la guerra.

La dansa del diable

La guerra mai no s'acabava: Per Tots Sants..., per Nadal... Tots els càlculs fallaven. Quan es va començar, els optimistes creien que no passaria de vuit o quinze dies, i els pessimistes que podria durar algunes setmanes; i va durar dos anys i mig!

Érem ja als darrers dies de setembre de 1937. La follia contra el sentiment religiós anava igualintse poc a poc. Amb el company de penes, caminant per maleses, de clar i de fosc, arribàrem a Solsona, on gaudírem de relativa llibertat, i, a la quieta, poguérem celebrar la santa missa diàriament i administrar els sagraments.

El principi de la fi

El "cames ajudeu-me" de l'exèrcit roig en la desfeta del Front d'Aragó, amb la multitud de refugiats, que com una pedregada caigué sobre la nostra terra, a l'ensems que quasi la totalitat dels d'aquest país compresos en les lleves, amagats en cases i soterranis, en boscos i forats oberts a la terra, alguns suficients per dotzenes de persones, feien preveure proper el final desitjat.

A Queralt ja hi toca el sol

Tot just fou alliberada Berga, vaig personar-me a Queralt quan encara servia de caserna de l'exèrcit llibertador. A l'església, sagristia i cambril només hi parets; envans, balcons i vidres de la casa de l'ermità, una destrossa.

Segons em referí un d'aquells oficials, l'alliberament del santuari fou així: el primer dia de febrer, al captard, quan els rojos ocupaven encara tots els punts estratègics dels voltants de Berga, els Nacionals, des dels plans de Coforp, pujaren al Portet, i, seguint la canonada de l'aigua del Perdigall, així que arribaren als cingles de sobre el dipòsit de l'obaga, amb bombes de mà, els tragueren del collet de St. Joan i pla de la Rateta, perseguint-los, uns cap a Garreta, i altres cap al santuari, on feren entrada aquell vespre. L'endemà, festa de la Purificació de Maria, celebràrem la missa a la galeria de la Cova.

Berga, sort que tenia la Mare a casa...

La Mare de Déu de Queralt no podia, com en passades centúries, estar amagada en llocs desolats, ni volgué continuar en l'amagatall del santuari; volgué conviure amb la13 fillada de Berga, i, com que és Reina coronada, s'escollí el lloc que li pertocava com a tal, és a dir, la Casa de la ciutat, per tal de salvar-la en els dies més crítics de la seva llarga història.

Berga salvada per la Verge de Queralt

En aquella primera visita al santuari, després d'ésser alliberat, D. José Castro Gutiérrez, capellà de la 13a bandera, va dir-me les següents paraules, les quals vaig trametre textualment als fills de Berga en fer-los la presentació de la santa Imatge en l'església de les Germanetes dels Ancians Desemparats, el dia 22 d'abril de 1939, any de la Victòria, i sentiria morir-me sense consignar-les de manera que puguin ser útils als vinents. Digué: "El Alto Mando y todos nosotros hemos admirado el que los rojos no se fortificaran aquí (Queralt), pues de haberlo hecho, claro, nosotros habríamos entrado cuando la ciudad habría sido un montón de ruinas".

Aquells dies, Berga plorava i feia plorar: al lloc cèntric dels Quatre Cantons dues cases cremades; les pedres del mur de la carretera, frec del castell, escampades i dirigides cap a Berga per destruir-la (una que segurament pesava quaranta quilos fou molts dies vora el campanar); fumaven encara les sis fàbriques més importants.

¿Com és que els rojos no fortifiquessin Queralt, i Berga no esdevingués un munt de runa?

¿Com és que tantes pedres escampades del mur de la carretera no destruïssin ni fessin mal a ningú?

¿Com és que l'incendi no tingués grans conseqüències havent-lo començat pel lloc més estratègic?

Volien destruir la ciutat; volien fer-li la vida impossible, i la ciutat continua amb vida. La raó, en un sol mot. Tenia la Mare a casa.

Rectoria de Navès, agost de 1939, any de la Victòria".

Joan Guitart
prev.